

Teema 5. Kulttuuri

FAKTALEHTI K8.

Muinaislinnat – Korsholman linna/Krytzeborg

Vaasan kaupungin ja Mustasaaren kunnan rannikolla on esikristillisistä ajoista lähtien asunut ihmisiä, jotka ovat harjoittaneet kaupankäyntiä ja merenkulkua. Nykyisen Vaasan kaupungin kohdalla oli niihin aikoihin useita pieniä veden ympäröimiä saaria. Suomalaiset ja ruotsalaiset kävivät rannikolla kauppaa kaloilla, viljalla ja turkiksilla. Kuningas Maunu Eerikinpoika perusti tulli- ja kauppapaikan Mustasaaren pitäjään vuonna 1348.

Vallalla on tarve ilmaista itseään, ja tämä tarve havainnollistui linnoitetun hallintokeskuksen rakentamisena voudille. Korsholman linnaa alettiin rakentaa 1360-luvulla kuningas Albrekt Mecklenburgilaisen käskystä. Linnan oli tarkoitus toimia valtakunnan pohjoisosien hallintokeskuksena. Tuohon aikaan linna sijaitsi noin seitsemän metriä merenpinnan yläpuolella ja meri velloi vapaasti linnan ympärillä. Korsholman linna mainitaan nimellä Krytzeborg ensimmäisen kerran linnanherra Bo Joninpojan testamentissa vuodelta 1384. Vuoteen 1441 asti koko Perämeren alue (Pohjanmaa, Västerbotten ja Norrbotten) oli yhtä lääniä, jota hallittiin Korsholman linnasta käsin. Vuonna 1441 läänin läntinen ja itäinen osa erotettiin toisistaan.

Linna pystytettiin moreenikukkulalle pienelle veden ympäröimälle saarelle Kaupunginsalmen läheisyyteen. Maa kohoaa tällä seudulla noin metrin sadassa vuodessa. Linnan perustamisen aikoihin nykyisen

Vaasan ja Vanhan Vaasan alueella oli saaristomeri, joka ulottui kauas sisämaahan. Jopa vielä sata vuotta sitten lastialukset purjehtivat pitkin kanaalia, joka mutkittelee nykyään lähes umpeenkasvaneena peltomaiden läpi.

Moreenikukkulalla tasaista huippua (50 x 100 metriä) ympäröi korkeampi ja matalampi valli sekä vallihautta, joka vielä 1600-luvun lopussa oli täynnä vettä. Vallien päällä oli tukeista tehty paaluvarustus. Itse rakennuksiin käytetty materiaali ei ole tiedossa, mutta vuodelta 1505 säilyneissä asiakirjoissa mainitaan hirsistä rakennettu Korsholman tila, jossa oli useita rakennuksia.

Linnanvoudi oli keskiajalla valtionhallinnon myöntämä arvonimi linnassa keskushallintoansa pitävälle voudille. Linna toimi myös linnoituksena. Linnanvoudi vastasi linnan ja ympäröivän maan puolustuksesta ja hallinnollisista asioista. Ruotsissa linnanvoudit olivat valtionhallinnon avainhenkilöitä, sillä he hallitsivat valtakunnan eri alueita lääninhallitusten syntyyn eli vuoteen 1634 asti, jolloin tämä rooli annettiin maaherralle. Linnanvoudin arvonimi on sittemmin varattu linnan hallinnollisista tehtävistä vastaavalle henkilölle.

Linnoitus menetti vähitellen sotilaallisen ja strategisen merkityksensä ja toimi pääasiassa maaherran hallintopaikkana 1700-luvun puoleenväliin asti. Se

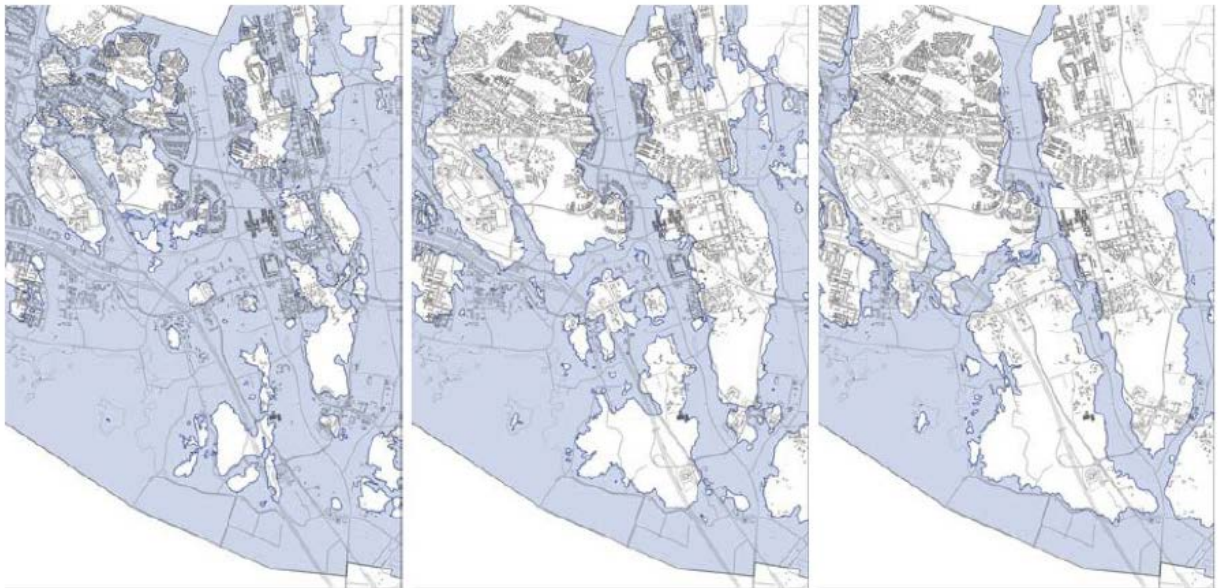

Muistomerkki Korsholman linnan vallien luona.

Kuva: Tommy Lahti

vaurioitui vakavasti Isonvihan vuosina 1713–1721, ja 1770-luvulla rakennukset tuomittiin käyttökelvottomiksi ja purettiin. Maaherran residenssi siirrettiin Vaasan kaupunkiin. Maaherralle ryhdyttiin rakentamaan uutta virka-asuntoa vallien päälle vuonna 1850, mutta Vaasan palo vuonna 1852 tuhosi nämä suunnitelmat. Nykyään paikalla sijaitsee linnan vanhat kiviperustukset sekä muistoristi, jossa lukee ”Tähän pohjan pakanoille pyhä risti rakettiin”.

Kuninkaankartano: Kuningas Kustaa Vaasa päätti vuonna 1556 rakentuttaa kuninkaallisia siittoloita tai karjasuojia. Mustasaaren kirkkoherra Mickel Olssonin täytyi tämän takia luopua pappilastaan, josta tehtiin kuninkaallinen karjasuoja Krytzeborgin yhteyteen. Mussorin (Mustasaaren), Vöyrin, Kyrön ja Ilmajoen maanviljelijät määrättiin tekemään kolme vuosittaista päiväurakkaa kuninkaallisessa karjasuojassa.

Rantaviiva 700 viime vuoden aikana. Kartat kuvaavat kolme Vaasan historialle merkittävää ajanjaksoa: ensimmäinen on Korsholman linnan rakentaminen, toinen Vaasan kaupungin perustaminen ja kolmas Vaasan palon vuosisata.

Vanhan Vaasan valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen inventointi 2008. Anna-Kaisa Aalto, Vaasan kaupunkisuunnittelu.